

УДК 315.28

В. С. Шедяков
доктор соціологічних наук, доцент,
незалежний дослідник

ПОЛІЛОГ ЯК ПРОСТІР СТРАТЕГІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ МІЖ КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНИМИ СВІТАМИ

Постановка проблеми. Ефективні технології впливу на стан і трансформацію суспільного життя пов'язані не стільки з безпосереднім адмініструванням та практикою директивних наказів, скільки з перенесенням уваги на вивчення мотивів і стратегій поведінки людей, їх ментальності та моралі [1–4]. Відчуття правильності, гідності та суспільної користі дій – могутній стимул вчинків. Отже, зростають можливості стратегічного керування діями людини, соціальними відносинами та процесами за допомогою інформаційних впливів через конкуренцію смислів, прийоми гнучкого управління, механізми смисло- та міфотворення. Це неминучий елемент стратегії боротьби за майбутнє, вкрай важливий для гібридних зон як територій активної культурно-цивілізаційної дифузії. Духовні відносини, сфера моралі – не «надбудова», а стрижень економіки. Не тільки «сон розуму породжує чудовиськ»; ще більш небезпечні химери можуть ініціюватися аморальним інтелектом.

Утім дія закону нерівномірності історичного розвитку призводить до постійної зміни лідерів розвитку в ойкумені. При цьому, з одного боку, історія сповнена поворотами суспільної життєдіяльності та полілогу культурно-цивілізаційних світів, що демонструють нерівномірність їх розвитку та різні комбінації політико-соціального успіху, можливість «обігнати, не наздоганяючи». З іншого боку, відомі випадки, коли культурно-цивілізаційні світи відмовлялися від розвитку й обмежували зовнішню взаємодію [5–7].

Відповідно, раніше геостратегічний аналіз полілогу був переважно знаряддям обґрунтування геополітичних цілей, пов'язаних із забезпеченням гегемонії: боротьбою за збереження домінування або претензії на цей статус. Однак завжди були (а в умовах постсучасності посилюються) тенденції, пов'язані з подоланням підходу, властивого для «гри з нульовим результатом». Зростання якості й кількості озброєнь, співмірність підсумків від втручання людини результатами природних стихій вимагають для досягнення цілей збереження життя й культури, а також розвитку людства зміни ідеології прагнення до домінування на філософію та механізми забезпечення компромісу й консенсусу.

Предметом дослідження є розвиток можливостей та обмежень полілогу як простору геостратегічної конкуренції культурно-цивілізаційних світів під тиском процесів постсучасності. При цьому в момент зрушень парадигмального рівня та за наближення до стану інституційної невизначеності доводиться не стільки керуватися звичними регулятивними правилами, скільки орієнтуватися, з одного боку, на ціннісно-сміслові комплекси свого культурно-цивілізаційного світу (які, реалізуючись у формах традицій, звичаїв, укладів, забезпечують відтворення й розвиток суспільства як цілого), з іншого – на загальну логіку історичного процесу й конкретні особливості: свої та свого становища.

Тим паче необхідність посилення формування регулятивних інновацій на основі своїх базових ціннісно-сміслових комплексів пов'язується з парадигмальним переходом від пріоритету матеріального відтворення на тому його рівні, який фіксується гонкою надспоживацтва («суперконсьюмеризма»), фінансово-страховими «бульбашками», крайньою регіональною нерівномірністю розподілу переваг і недоліків суспільної системи тощо, до акцентування духовно-інтелектуальної активності, ментально-віртуальної сфери, нарощування пластів художньої та наукової культури.

Аналіз досліджень і публікацій. На здійснення геостратегічного аналізу, прогнозування та трансформацій

впливають, по-перше, розробки спеціалістів понять-но-категоріального апарату стратегії, тактики та оперативної (оперативного мистецтва), зокрема таких як Сунь Цзи, К. Адаріді, В. Апушкін, О. Бісмарк, В. Блохер, М. Гареев, М. Головін, Г. Жоміні, К. Клаузевіц, А. Кокошин, Г. Леєр, Е. Люттвак, Х. Мольтке, Р. Монтекуколі, М. Огарков, О. Свечін, А. Снесарев, О. Суворов, В. Триандафілов, М. Тухачевський, М. Фрунзе, В. Шапошніков, А. фон Шліффен, С. Штеменко та ін.; по-друге, розробки таких аналітиків процесів трансформацій глобально-історичного масштабу, як Е. Ануфрієв, Г. Ареф'єва, В. Арнольд, О. Ахмієзер, І. Барігін, В. Вазюлін, В. Василькова, М. Гефтер, О. Кива, В. Козловський, В. Кузьмін, М. Моїсеєв, Ю. Соколов, А. Уткін, І. Чернікова, І. Яковлев; по-третє, здобутки таких дослідників взаємодії окремих цивілізацій, як Р. Арон, М. Бердяєв, І. Валлерстайн, Л. Гумільов, М. Данилевський, М. Кастель, Р. Нісбет, А. Тойнбі, О. Шпенглер, К. Ясперс. Крім того, оскільки постсучасність допомагає в розвитку методології, форм і методів взаємодії, зокрема переходу на рівень інтересів, смислів і цінностей, основу вивчення складають також роботи таких авторів із виявлення змісту та порівняння систем та ієрархій цінностей, факторів їх регулятивного й мотиваційного використання в суспільстві, як С. Анісімов, Л. Аннінський, Л. Архангельський, В. Бакіров, Л. Баранова, С. Батенін, О. Бузгалін, Л. Буєва, І. Вітаньї, О. Дробницький, О. Балакірева, Ю. Борисова, Г. Гак, Н. Козлова, Б. Малиновський, С. Матвеева, В. Межуєв, Ф. Михайлов, Н. Победа, І. Попова, А. Ручка, Л. Сараскіна, Е. Солов'єв, О. Спіркін, Л. Столович, В. Толстих, В. Тугарінов, А. Уледов, С. Цимбалюк, В. Шилов, В. Ядов та інші. Продуктивний розгляд питання соціальної інтеграції був проведений із боку наукових шкіл Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, В. Парето, Л. Хендерсона. Вивчення ролі ідеального в суспільному житті, значення культурних репрезентацій і динамік їх взаєморезонування має враховувати дослідження Б. Дубіна, М. Желнова, Е. Ильєнкова, В. Лекторського, М. Лифшиця тощо.

Мета статті – виклад авторської позиції за результатами аналізу характеру та спрямованості провідних соціальних і політичних трансформацій, а також необхідних адекватних змін у мисленні та стратегічному управлінні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток тенденцій і процесів постсучасності (у єдності логік постмодерної культури та постіндустріальних виробничих сил), що, зокрема, проявляється в глобалізації, інформатизації, фінансіалізації, сервісізації тощо суспільного життя, підвищує значення ціннісно-сміслового виміру для результатів геостратегічної взаємодії.

Культурно-цивілізаційні світи – феномени органічні, а не механічні. Отже, їх не можна описувати винятково в термінах матеріальних інтересів та егоїстичного вибору. Існування й розвиток культурно-цивілізаційного світів здійснюється на основі активного формування та збереження фундаментальних особливостей їх базових ціннісно-сміслових комплексів. При цьому нерівномірність історичного процесу та, як наслідок, наявність міжформаційних дій у різні історичні епохи виступають чинниками історичного різноманіття моделей полілогу. Просторова різноманітність історії доповнюється її нерівномірним розвитком у часі. Нині під домінантою атрибутів соціальної системи зберігаються соціальна нерівність та ієрархія зв'язків «центр – напівпериферія – периферія» (хоча вони втрачають поляриність і явний економізм). Центр оформляється в декілька анклавів, а периферія характеризується не

стільки організаційними формами, скільки маргіналізованими масами. Тобто в наявності відносини центру й периферії, пруте немає в явному вигляді їх самих як специфічних структурних рівнів. При цьому трансформується також простір зіставлення, підвищується значення культурної площини взаємодії. Утім майбутнє може стати зовсім не часом високої культури, сильних національних ринків і гнучких силових структур, а передусім періодом поп-культури (у тому числі наукової), високотехнологічної зброї та наднаціональних маніпуляцій на глобальних ринках. Уже очевидно: серед перспектив постсучасності є й досить небезпечні. Отже, багато рис нового економічного та соціального устрою суспільства насторожують і навіть лякають, насамперед діапазоном вибору. На зміну державі-полісу приходять наддержави-мегаполіси. На зміну ідеологічній політиці приходить соціокультурна мегаполітика коеволюції. Змінюється масштаб завдань і їх якість. Крім кінця держави в звичному вигляді, крім кінця релігії як ефективного й адекватного засобу світоустрою, настає кінець політики в її сучасній формі. По-новому складаються колізії між промисловою та фінансовою олігархією, глобальними й національними ринками, соціальними потребами в майстрах і ремісниках, лідерами та аутсайдерами. Перетин колишнього, теперішнього, майбутнього складається в реальну мозаїку сьогодення. І чим далі відходять від аграрного укладу держави-лідери, тим сильніше вони зацікавлені в його консервації в національному господарстві інших країн. При цьому лідерські групи Заходу і Сходу виявили свої принципи, пріоритети й цінності, задали грань між світом духовної й матеріальної реальності. Деградуюча частина периферії виступає об'єктом маніпулювання, а не суб'єктом історії. Різниця потенціалів концентрується в полупериферійних зонах і на межі культурно-цивілізаційних світів, тут формуються можливості найбільш несподіваних, проте далекодіючих мутацій постсучасності, причому як негативних, так і позитивних. Геостратегічне переформування суспільного середовища культурно-цивілізаційних світів дає можливість різних комбінацій, акультурації та полілогу.

При цьому соціокультурний розвиток являє собою єдність поступовості та циклізму. Історична доля культурно-цивілізаційних світів формується процесами прогнозованими й непрогнозованими; стихійними й цілеспрямованими; унікальними та стандартними; випадковими й закономірними; некерованими, самоврядними й керованими; циклічно-хвилеподібними та необоротно-поступальними (як прогресивними, так і регресивними). За рахунок загальноцивілізаційних механізмів розвитку – локальних, національних, глобальних – вони досягають результатів як оборотних, так і необоротних. Мінливість доповнюється стійкістю як моментом руху, як збереженням основи в процесі розвитку. Стабільність у суспільстві може бути результатом тільки динамічної рівноваги протилежних сил: це змінна (мінлива, гнучка, текуча) стабільність. В іншому випадку треба визнати, що рано чи пізно дійсно настає «кінець історії», припинається будь-який розвиток, при цьому надмірно стійкі соціальні структури, як правило, заходять у глухий кут.

Якщо ж культурно-цивілізаційні світи відкриті, вони здатні якісно абсорбувати проекти з інших культур. Сьогодні виведення культурно-цивілізаційного світу на стійкий тренд інноваційного розвитку – це і фактор динамічного руху вперед, і суттєвий крок у корекції своєї ролі у світовій історії. Таким же чином на базі провідних ціннісно-смилових культурно-цивілізаційних комплексів народу створюється об'єднуючий суспільство Сверхпроект, коригуються форми забезпечення продуктивного соціальної злагоди, що запобігає втраті історичної суб'єктності й долі перетворення в лімітрофа. Перемога принципів співпраці й кооперації над жорсткою ієрархічністю відносин панування/підпорядкування взагалі стала й одним із провідних факторів олюднення біологічних істот і глобальним стрибком у соціальній еволюції. На відміну від активної громадянської позиції творця споживач – саме

стандартизована модою й шаблонами економічна тварина: він не має власної суті та складається з того, чим володіє.

Разом із тим геостратегічне позиціонування має враховувати, що між- і внутрішньорегіональна геостратегічна взаємодія культурно-цивілізаційних світів включає елементи як діалогу, так і конкуренції (будується відповідно до правил гри з нульовим і/або ненульовим результатом). Водночас збереження смислів цивілізації в глобалізованому світі не можливо за спроб автаркії та консервації, а лише через розвиток. Тому проблема полягає не стільки в усвідомленні своєї цивілізаційної окремішності, скільки в її використанні для розвитку, у забезпеченні самоідентичності, безпеки та розвитку. Відповідно, ціннісно-смилові комплекси створюють духовно-моральну підставу конкуренції культурно-цивілізаційних світів. Крім того, їх аналіз дає підстави для висновків про домінуючих відносинах як людини до навколишньої соціокультурної системи, так і самих таких систем: від компліментарності та симбіозу до антагонізму. Щоб стати успішним, здатним до розвитку та квітучим, суспільство зобов'язане культивувати відповідні ціннісно-смилові комплекси. Навпаки, формування ієрархій, орієнтованих на приземлені завдання виживання, консервують розшарування, відсталість, злидні. Якість, спрямованість вектора дій і втілюється насамперед якраз у характері символів і намірів. Відповідно, мотив мотиву, основа всього ланцюжка мотивів – не у фізичному оточенні, а символічному середовищі. Наприклад, легітимізація влади потребує її видимості; справжня влада неодмінно застосовує символи. У свою чергу мова – це система сигналів для спілкування з метою передавання думок і відчуттів; засіб опису та зміни середовища, причому в людей його відрізняє новизна, конкретність, нешаблонність.

Утім навіть кроскультурні нюанси соціалізації, утворення, практик розвитку особистості суттєво розрізняються в постсучасному, сучасному або традиційному суспільствах, у різноманітних субкультурах тощо. Стратегічне позиціонування у світі здійснюється, зокрема, за допомогою віднесення себе до певного культурно-цивілізаційного світу. Істотну роль у цьому процесі відіграє історична спадщина, ментальна схильність, соціальний та індивідуальний досвід. Базисною структурою для формування світорозуміння є провідні ціннісно-смилові комплекси. Розвиток людства завжди включав у себе елементи крос-культурні та відмінні для конкретних культурно-цивілізаційних світів; вони як мають підставами зрушення осьового часу, так і піддаються істотним трансформаціям. Процеси розвитку додатково трансформують структуру та дизайн суспільних відносин.

З одного боку, культура та знання й досвід, з іншого боку, у суспільстві є розосередженими, децентрованими. Підвищення регулятивного та структуруючого значення як анклавів суспільства знань, так і базових ціннісно-смилових комплексів потребує відповідних трансформацій у владі й управлінні. Культуру можна розглядати як «оброблену природу», включаючи й природу самої людини – суб'єкта культури, здатного сприймати її значення, творити її й жити в цьому природно-суспільному середовищі. Вона є багатомірною, багатоаспектною цілісністю, сутність якої визначається в тому числі структурною складністю, що формується навколо базових ціннісно-смилових комплексів. Інтелектуальна культура (зокрема, культура наукова) сьогодні є не просто феноменом культури: саме реалізація науково-інтелектуального потенціалу стає найпотужнішим чинником життя суспільства та взаємодії культурно-цивілізаційних світів.

Ціннісно-смилові комплекси – це духовно-моральні та світоглядні структури, що регулярно відтворюються та містять елементи як кроскультурні, так і специфічні для кожного конкретного культурно-цивілізаційного світу. Їх зміст тісно пов'язаний з особливостями ціннісних ієрархій і створює передумови формування відносно окремих циклів існування, які потребують ретельного врахування

в процесі визначення рис їх коеволюції на геостратегічно-му рівні [8–10]. Ціннісно-сміслові комплекси, зумовлені мораллю та традиціями, забезпечують легітимізацію суспільного ладу, надають форми соціальним співіснуванню, кооперації та розвитку. Протягом всієї історії людства ціннісно-сміслові комплекси, реалізуючи себе, перетворювалися на одну з домінант соціально-економічного розвитку, граючи визначну роль у формуванні соціокультурної спадщини народу. Сенси людської життєдіяльності й культурно-цивілізаційних світів визначають спрямованість, темпи, форми й черговість трансформації їх конкретних характеристик, проте самі проявляють себе як сторона ціннісного сприйняття навколишнього світу. Цінності за своєю природою є особистісним зрізом суспільної свідомості, розкриваючись у процесах загальнокультурного відтворення.

Разом із цим, наприклад, за рахунок використання формованих навколо ціннісно-сміслових комплексів міфично-символьних конструкцій вдається емоційно забарвлювати інтерпретації того, що відбувається, передбачати вибір, обходячи існуючі самозаборони й інтелектуальні обмеження.

В історії є щось набагато більш широке й абсолютне, ніж простий баланс егоїстичних інтересів і раціональне зіткнення сил. У ній реалізується моральний зміст, сформований тисячоліттями взаємодії та кооперації. За використання ж негативної моральної сили для реалізації свого Надпроекту, за насильство над мораллю й людяністю завжди слідує розплата, яка є обов'язковою, хоч і відплачується не завжди винному, частіше історія «б'є по площадях». Ціннісно-сміслові комплекси культурно-цивілізаційних світів, зумовлені мораллю та традиціями, забезпечують співіснування, партнерство й розвиток людей. Навпаки, контртрадиційна (тобто розумово сконструйована) система моралі стає поверненням до технотронного варварства з пануванням права сильного, апологією інстинктів і розлюдненням суспільного життя. Разом із тим функціонування суспільного ідеалу під час найдавнішого суспільства має низку істотних особливостей, пов'язаних, зокрема, і з тим, що на той час місце людини у світі ще не досягло ні конкретно-загального, ні абстрактно-понятійного рівня, знаходилося переважно у вигляді чуттєво-образних уявлень, а суспільний ідеал був безпосередньо вплетеним у ціннісно-сміслові комплекси, стаючи їх важливою складовою частиною. Відповідно, відображення дійсності в такому типі ідеалу має нереальні, фантазмагоричні риси й спрямовано за межі тієї соціальної структури, де здійснювалася безпосередня життєдіяльність людей. Будучи примушеним до земного втілення, ідеал залишається відображенням скоєних, втіленням висоти й істини, передбаченням того, ким можна стати, а наближення до нього скорочує термін земних поневірянь. При цьому індивідуальна близькість до ідеалу вимагає постійної напруженої роботи душі й духу. У міру розвитку ідеї часто втрачають первісний зміст, міняючи то сутність, то форму й переймаючи риси все нових своїх носіїв, відчужуючись і в свідомості одної й тої ж людини: у кожній із них міститься потенціал (само) руйнування. Проте, безперечно, багато залежить і від якості базових ціннісно-сміслових комплексів, і від характеру самої ідеї.

Отже, на геостратегічному рівні соціокультурні відносини – явище набагато більш складне, ніж безпосереднє втілення мети. Їх розвиток часто ґрунтується на інтуїтивних (своїх та/або чужої гри) взаємодіях. Отже, якщо фізика може прагнути до причинного пояснення, то доля суспільствознавства – насамперед до розуміння сенсу процесів. Соціальність – те, що прямо орієнтоване на відтворення людини як особи в єдності трьох початків: біологічного (індивід), соціально-економічного (власне особа) і духовно-психологічного (індивідуальність). А розпад особи й індивідуальності до рівня індивіда, домінування біологічного над соціальним – це і є деградація людини та культурно-цивілізаційного світу. У со-

ціальному сенсі покоління – одиниця зміни традицій. Тобто якщо люди говорять по-різному й про різне – це означає, що зміна поколінь відбулася. Саме надіндивідуальні, надегоїстичні та інші «трансцендентні» чинники часто виявляються вирішальними на макро- і мікrorівнях. За ілюзією ж верховенства споживчих інтересів кожного легко помітна жорстка та гранично відчужена воля «техноструктури», що намагається задати індивідам їх споживчий (редукований до біології) стереотип. У культурно-цивілізаційних взаємодіях суспільство часто виступає як самостійна (і не подрібнювана далі без втрат для результатів геостратегічного аналізу, прогнозування та розвитку) величина з власною волею, завданнями, нахилами, що обумовлюють особливості розвитку соціокультурних відносин; отже, геостратегічна взаємодія культурно-цивілізаційних світів має явно соціологічний вимір, існування якого пов'язане, зокрема, зі стратегічною трансформацією можливостей і меж реалізації в процесі полілогу базових ціннісно-сміслових комплексів конкретних культурно-цивілізаційних світів [11–15]. Найявна втіленість у системі відносин ідеального, саме надіндивідуалістичного розуміння життя людини й суспільства. У свою чергу в історії здійснюється моральний зміст, сформоване тисячоліттями геополітичного самосвідомості, віри, підвалин і визначальне силу та вектор пасіонарності. Факти соціального життя отримують символічне значення, що підкреслює серйозність рішень; це схоже з оголошенням певної таємниці, її публічним схваленням, легітимацією, після чого важко буде змінити і рішення, і логіку подій. Розвиток заснованих на певних архетипах конкретних ціннісно-сміслових комплексів призводить до формування самостійної соціокультурної традиції, що входить у різноманітні поєднання з іншими. За їх взаємовідчуження (навіть за умови продуктивності самих по собі) говорять про химерні діалоги соціокультурного простору, а сам механізм впливу намагаються описати в поняттях інформаційних вірусів тощо. Зовнішня ж взаємодія різноякісних структур, заснована на виведенні внутрішнього їх протиріччя в поверхневі шари відносин і перетворенні його з руйнівного (і саморуйнуючого) у рушійне та продуктивне, часто здійснюється за допомогою механізмів ірраціонально-перетворених форм.

Ефективне соціальне управління нині пов'язується з можливостями та межами поєднання кращих світових практик зі специфікою свого культурно-цивілізаційного світу. Це розширює можливості боротьби не стільки силової, фізичної, скільки за свідомість і підсвідомість людини, дозволяє не перемагати шляхом ліквідації людини, а перетворювати ставлення, зокрема бажані трансформації на привабливі [16–20]. Більш того, на сьогодні основи й можливості звичних форм модернізації (насамперед індустріального зразка) та базових для них форм стратегічного керування для України в багатьох елементах вичерпані. Крім того, перспективні світові ніші для забезпечення конкурентоспроможності продукції українських товаровиробників та ефективного розвитку нашої країни суттєво змінилися. Необхідно враховувати й закритість для нашої країни низки цікавих інноваційних напрямів унаслідок їх високої витратності. Проте для України модернізація моделей управління щодо використання передових методів захисту власних інтересів у міжнародній взаємодії ускладнена не тільки поєднанням руху постіндустріального та пострадянського, а й специфічними викликами світового масштабу.

Інтернаціоналізація, глобалізація виробництва породжують аналогічні процеси й у сфері менеджменту. Елементи різних, переважаючих у різних країнах підходів до управління все більше переплітаються, хоча, звісно, цей процес іде зовсім не безболісно. Можна сказати, напевно, і більше: глобалізація інформаційна та всього суспільного життя, очевидно, породжує необхідність у формуванні глобальної концепції будь-якої організаційної структури, що відповідає економічним, політичним, соціальним і на-

віть загальногуманістичним потребам сучасного світу, що, зрозуміло, не означає заперечення численних відмінностей залежно від національних особливостей, характеру галузі тощо. У цілому історичне змагання геостратегічного рівня вигравали держави, які спиралися на ціннісно-сміслові комплекси та тісно пов'язані з ними соціальні традиції й суспільні знахідки, акумулювали стійкість до історичних викликів і здатність до пошуку, поєднували широке запозичення та культивування специфічних особливостей. Нові горизонти прогресу завжди відкриватимуться тим державам, чий суспільний устрій виявиться здатним максимально забезпечити реалізацію творчого потенціалу громадян у звичних для них традиціях, дати простір соціальної енергії.

Утім у глобалізованому світі свої пастки очікують на всесвітні центри та світову периферію, притягальних для «центрів сили» і нікому не потрібних, зручних і незручних. Проте постсучасність дарує шанс на успіх кожному з культурно-цивілізаційних світів, треба лише побачити можливість, бути до неї готовим, вирощувати свої ресурсні бази та соціальні форми. Неможливо або майже неможливо перенести риси соціокультурного середовища існування культурно-цивілізаційного світу. При цьому жодна система цінностей нині вже не може розглядатися як єдино можлива для людства. Отже, вивчення ролі ціннісно-сміслових комплексів у формуванні та розвитку культурно-цивілізаційних світів веде до визнання переваг аналізу геостратегії з позицій поліцентричної, слабкоструктурованої соціокультурної реальності, де взаємодіють різноманітні актори постсучасності. Утім зростає діапазон використання феноменів суспільної свідомості (зокрема, методами соціальної психології) для вирішення питань геостратегії [21–25].

Удосконалення управління суспільними процесами передбачає врахування моментів нелінійного (плюралістично-циклічного) розвитку та нерівномірності історичного процесу та здійснення коеволуції культурно-цивілізаційних світів. Безумовно, з одного боку, глобалізація світу підкреслює загальним процесам усіх, хоч і по-різному. З іншого боку, утопія про «підтягання» світовою спільнотою аутсайдерів і «входження струнками лавами» всіх країн в інформаційне майбутнє не виправдалася. Деякі культурно-цивілізаційні світи опиняються в інфосупільстві, інші розташовуються на промисловій стадії, треті застрягають в аграрно-доіндустріальному господарстві. Диференціюється також внутрішній устрій кожного з них. Крім того, можна знайти модель успішного існування та злагоді культурно-цивілізаційного світу в різних ланках ойкумени.

При цьому для України використання моделей рефлексивної модернізації ускладнено не тільки поєднанням руху постіндустріального та пострадянського, а й специфічними викликами світового масштабу. Перший із них – ідеологія споживацтва як наслідок неолібералізму на глобальному рівні, що зламала ціннісний настрій пуританства. Етика наполегливої праці, слугування Ділу трансформується на завдання легкого збагачення. Другий виклик – відчуження держави від основної маси народу на тлі серйозних внутрішніх і зовнішніх проблем. Третій – глобалізація розламає національні об'єднання на різнопрофільні регіони. Водночас практичне здійснення переорієнтації економіки від паразитування на сировинній базі країни до акцентування наукоємних виробництв галузей високої ступені переробки потребує не тільки фінансового маневру, а й масштабних соціально-політичних змін. Коли кардинально змінюються умови, то необхідно розвиватися усій регулятивній системі.

Врешті-решт, саме навколо цього, вочевидь, має формуватися геостратегія життєустрою, розвитку й участі в полілозі зі стратегічним дизайном і формами ефективного управління. Від цього залежать пріоритети розвитку, вигоди до якості вирішення окремих питань, обмеження й підходи. Водночас від обраних засобів буде залежати реально досягнута мета. При цьому в умовах змін у тенденціях постіндустріалізації наш ресурс, стратегія і тактика дій зобов'язані бути мобільними, гнучкими, сприйнятливими до

усього передового, бути здатними до розвитку та прогресу. Крім того, шляхи забезпечення успіху можуть бути вельми різноманітними та самотутніми. Отже, ефективним є вивчення й аналіз логіки появи, ідеї певної інституції або механізму, а не автоматично запозичення вдалої в конкретному середовищі схеми.

Висновки. Виявлення закономірностей стратегічного рівня управління, співвідношення всезагального, загально-го й одиничного дозволяє з успіхом використати різноманітні процесів постсучасності, посилювати ефект від переваг та локалізувати дію негативних факторів і розповсюдження проблемних зон. Разом із тим під впливом багатоаспектних тенденцій постмодернізації безглуздим є покірне проходження якомусь зовнішньому канону, необхідний комплекс рішень, що дозволяють об'єднати логіки посткризові й розвитку стосовно до конкретних умов. Потрібно осучаснення, модернізація, проте вона аж ніяк не приречена слідувати моделі вестернізації, тим більше в «наздоганяючих» варіаціях. При цьому з кожного виду моделі (традиційної, модерної, постмодерної) розвитку конкретний культурно-цивілізаційний світ може отримати свою конкретику відповідно до як своїх ціннісно-сміслових комплексів, так і динаміки трансформації.

Стратегічне планування в цьому комплексі включає в себе узгодження інтересів різних підрозділів структури, врахування позицій, що відображають різні точки зору; інвентаризацію ресурсів (наявних і можливих), обмежень і факторів; виявлення короткострокових і довгострокових цілей, визначення відповідальних і забезпечення мотивації. Відповідно, схема розробки соціальної стратегії передбачає: 1) формування бачення місії, постановку стратегічних цілей; 2) здійснення стратегічного аналізу з виявленням параметрів зовнішнього середовища (насамперед можливостей і загроз) і внутрішніх ресурсів (розгляд конкурентних переваг та умов їх використання); 3) забезпечення стратегічного вибору (на базі розгляду стратегічних альтернатив, оцінки можливих стратегій, створення оптимальної стратегії); 4) реалізацію стратегії (у співвідношенні бюджетів і планів), 5) здійснення моніторингу, оцінки, контролю та корегування.

Підвищення подальших розвідок у цьому напрямі, з нашої точки зору, може передбачати використання інструментарію аналізу, прогнозування та здійснення соціально-політичних проєктів геостратегічного рівня, а також застосування із цією метою номенклатурно-термінологічних традицій моделювання постсуспільних процесів.

Література

1. Hayek F. The Fatal Conceit. The Errors of Socialism / F. Hayek ; ed by W. Bartley, 1988. – 194 p.
2. Шедяков В. Система світогосподарських зв'язків переживає стан, близький до інституціональної невизначеності / В. Шедяков // Економіст. – 2015. – № 9. – С. 1–3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/10670-volodimir-shedyakov-sistema-svttogospodarskih-zvyazkv-perezhlivaye-stan-blizkiy-donstituconalnoyi-neviznachenost.html>.
3. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка. – М. : Аспект-Пресс, 1996. – 416 с.
4. Шедяков В. Социология трансформирующегося общества / В. Шедяков // Бизнес Информ. – 1996. – № 1–2. – С. 4–9.
5. Валлерстайн И. Геополитические миро-системные изменения: 1945–2025 годы / И. Валлерстайн // Вопросы экономики. – 2006. – № 4. – С. 67–82.
6. Ачлей А. Битва глобальных проектов : в 3 ч. / А. Ачлей. – М. : Волант, 2011–. – Ч. 1. – 2011. – 240 с. ; Ачлей А. Битва глобальных проектов : в 3 ч. / А. Ачлей. – М. : Волант, 2011–. – Ч. 2. – 2011. – 240 с. ; Ачлей А. Битва глобальных проектов : в 3 ч. / А. Ачлей. – М. : Волант, 2011–. – Ч. 3. – 2011. – 320 с.
7. Шедяков В. Формування нового проєкту розвитку суспільства та збереження ідентичності народу, його базових цінностей / В. Шедяков // Політологічний вісник. – 2011. – Вип. 54. – С. 221–231.

8. Серебрякова Г. Процесс ценностного управления / Г. Серебрякова, И. Незамайкин. – М. : Lambert Academic Publishing, 2013. – 380 с.

9. Шедяков В. Роль ценностно-смысловых комплексов культурно-цивилизационных миров в обеспечении пост-модерного формирования и структурирования социального капитала / В. Шедяков // Osobowosci, spoleczenstwo, polityka – 2015 (OSP-2015) : матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Lublin, 2015. – С. 82–85.

10. Шедяков В. Зміна ролі, методології та ресурсних баз наукової рефлексії як чиннику реалізації та використання ціннісно-смыслових комплексів в інформаційних обмінах стратегічного рівня / В. Шедяков // Гілея. – 2015. – Вип. 92(1). – С. 174–183. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gileya_2015_92_44.pdf.

11. Шедяков В. Стратегические трансформации методологий социального управления в осуществлении общественных интересов культурно-цивилизационного мира / В. Шедяков // Гілея. – 2013. – № 76(9). – С. 190–194.

12. Кудінов І. Понятійний аналіз політичної стратегії / І. Кудінов // Нова парадигма. – 2012. – Вип. 110. – С. 55–65.

13. Ожиганов Э. Стратегический анализ политики: Теоретические основания и методы / Э. Ожиганов. – М. : Аспект Пресс, 2006. – 272 с.

14. Шедяков В. Про стратегію і тактику / В. Шедяков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/4855-pro-strategyu-taktiku.html>.

15. Левинсон Д. Партизанское публицити: Сотни бесприоритетных тактик / Д. Левинсон, Р. Фришман, Д. Люблин. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 320 с.

16. Шедяков В. Співвідношення соціальних вимірів історичного процесу / В. Шедяков // Політичний менеджмент. – 2013. – № 59. – С. 47–59.

17. Шедяков В. Иное всегда дано / В. Шедяков // Бизнес Информ. – 1995. – № 3–4. – С. 8.

18. Шедяков В. Ефективні технології соціального проектування: динаміка змін / В. Шедяков // Віче. – № 6(315). – С. 26–28.

19. Магданов П. Современный подход к стратегическому планированию / П. Магданов // Ars administrandi (Искусство управления). – 2011. – № 1. – С. 11–26. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ars-administrandi.com/article/Magdanov_2011_1.pdf.

20. Шедяков В. Соціальна творчість та інноваційність стратегічного управління / В. Шедяков // Політичний менеджмент. – 2013. – № 1–2(57–58). – С. 42–51.

21. Шедяков В. Соціальний рівень психологічного забезпечення інформаційного впливу / В. Шедяков // Соціальна психологія. – 2013. – № 56. – С. 177–188.

22. Матвейчев О. Уши машут ослом. Сумма политтехнологий / О. Матвейчев. – М. : Эксмо, Алгоритм, 2009. – 640 с.

23. Гусев Д. Уши машут ослом. Современное социальное программирование / Д. Гусев, О. Матвейчев, Р. Хазеев, С. Чернаков. – Пермь : Alex J. Vaxter group, 2002. – 192 с.

24. Шедяков В. Public Relations інформаційної ери: використання постсучасних соціально-політичних комунікацій / В. Шедяков // Наукові праці. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – Т. 246. – С. 258 : Соціологія. – С. 14–21.

25. Шедяков В. Ресурсний потенціал методології: піар в соціальному просторі / В. Шедяков // Розбудова іміджу інститутів сектору безпеки України: viribus unis. – К. ; Женева ; Луганськ : Янтар, 2013. – С. 76–117.

Анотація

Шедяков В. С. Полілог як простір стратегічної конкуренції між культурно-цивілізаційними світами. – Стаття.

Тенденція, яка пов'язана з переходом від монологу й диктату єдності канону до полілогу рівноправних підходів,

розглядається як важлива умова постсучасних трансформацій. Це корелює з процесами посилення децентралізації та фрагментації, турботою про різноманіття й відмінності культур. Подальший розвиток ціннісно-смыслових комплексів культурно-цивілізаційних світів аналізується в контексті успішної участі в постсучасному полілозі. Дослідження якості суспільних трансформацій проводиться з точки зору нових перспектив розвитку ефективного соціального управління, визначення його можливостей і меж. Зокрема, інформаційний простір аналізується з позицій здійснення взаємодії культурно-цивілізаційних світів. PR розглядається як важливий напрям управління не тільки людьми, а й суспільними процесами. Таким чином, формуються уявлення про можливості вдосконалення реформ для поліпшення позицій у полілозі як просторі стратегічної конкуренції між культурно-цивілізаційними світами.

Ключові слова: культурно-цивілізаційні світи, ціннісно-смыслові комплекси, стратегічне управління.

Анотация

Шедяков В. Е. Полилог как пространство стратегической конкуренции между культурно-цивилизационными мирами. – Статья.

Связанная с переходом от монолога и диктата единства канона к полилогу равноправных подходов тенденция рассматривается как важное условие постсовременных трансформаций. Это коррелирует с процессами усиления децентрализации и фрагментации, заботой о разнообразии и различиях культур. Дальнейшее развитие ценностно-смысловых комплексов культурно-цивилизационных миров анализируется в контексте успешного участия в постсовременном полилоге. Исследование качества общественных трансформаций производится с точки зрения новых перспектив развития эффективного социального управления, определения его возможностей и пределов. В частности, информационная сфера анализируется с позиций осуществления взаимодействия культурно-цивилизационных миров. PR рассматривается как важное направление управления не только людьми, но и общественными процессами. Таким образом, формируются представления о возможных совершенствованиях реформ для улучшения позиций в полилоге как пространстве стратегической конкуренции между культурно-цивилизационными мирами.

Ключевые слова: культурно-цивилизационные миры, ценностно-смысловые комплексы, стратегическое управление.

Summary

Shedyakov V. E. Polylogue as a space of strategic competition between cultural and civilizational worlds. – Article.

The trend, which is associated with the transition from monologue and dictate of the unity of the canon to polylogue of equal treatment, is considered as an essential condition of postmodern transformations. It correlates with the process of strengthening of decentralization and fragmentation, care about diversity and varying of cultures. Further development of value-semantic complex cultural and civilizational worlds is analyzed in the context of the successful participation in the postmodern polylogue. Research quality of social transformation is performed in terms of new prospects for the development of effective social control, to determine its capabilities and limits. In particular, the information environment is analyzed from the standpoint of the interaction of cultural and civilizational worlds. PR is seen as an important area of management, not only people, but also social processes. Thus, a presentation on possible improvements reforms to improve the position in the space polylogue as a sphere of strategic competition between the cultural and civilizational worlds.

Key words: cultural and civilizational worlds, value-semantic systems, strategic management.